

N:o 44.

Toinen Saarna Toisena Sunnuntaina Pääsijäisestä

Evank. Joh. 10: 12–16.

Tämä evankeliumi selittää meille sitä hallitusta, jota he sanovat hengelliseksi esivalaksi, ja josta he varsinkin tähän aikaan ovt kiihkeästi opettaneet ja saarnanneet, ettei mu-ka sitä saisi ylönkatsoa. He tahtovat mahtavuudessaan olla Kristuksen vertaisia ja kiive-tä liian korkealle. Tästä tahdomme hiukkasen puhella.

Ensiksi on huomattava, että aivan samoin kuin Kristus tässä puhuu **yhdestä** paimenesta, samoin pitää ja täytyy ollakin **yksi** paimen, ja kuten hän puhuu **yhdestä** lammashuoneesta, niin pitää ja täytyy ollakin ainoastaan **yksi** lammashuone. Ken siis asettaa monta paimenta ja monta lammashuonetta, hän ei tee oikein. Samoin kuin nyt Kristus on paimen ja itseään siksi sanoo, samoin olkoon hänen virkansa toimittajakin paimen ja sanottakoon häntä siksi. Samoin kuin Kristus on kuningas, samoin ovat kaikki hänen kristittynsä kuninkaita, sillä kaikki mitä Kristus on ja omistaa, se on myöskin meidän omaamme.

Mutta **paimenena** oleminen ei tosiaan-kaan ole suuressa komeudessa ja herraudessa oleskelemista, vaan se on sellaista palvelusta, jossa toinen holhoo toista, aivan kuin perheen palvelija tekee talossa kaiken voitavansa isän-nällensä mieliksi vapaasti ja rasi-tusta huomaamatta, jos hän muutoin uskollinen palvelija on.

Näin on Kristuskin tehnyt virkansa ja ni-mensä mukaisesti. Ollessaan täällä maan päällä vartioitsi hän ahkerasti lampaitansa, varusti heidät kaikella tarvittavalla ruumiin ja

sielun puolesta, oivallisella oikealla opilla ja kaikenlaista hyvää heille tehden, kuten evan-gelistat kertovat. Näin tulisi vielä nytkin niiden tehdä, jotka kerskaavat Kristuksen virkaa toimittavansa. Tähän kehoittaa sangen ahke-rasti P. Pietari, joka Herraltaan Joh. 21: 15 j. seur. Mukaan sai siihen käskyn, ja virassaan uutterasti noudattikin Herran Kristuksen esi-merkkiä. Hän sanoo 1 Piet. 5: 1–4 näin: **Vanhoja pappeja minä teidän seassanne neuvon, joka myös pappi olen ja Kristuksen kärsimisten tunnustajia, ja osallinen siitä kunniaasta, joka ilmestyvä on. Kaitkaat Kristuksen laumaa, joka teidän hallussanne on, ja pitäkääät siitä vaari, ei vaaditut, vaan hyvällä mielellä; ei turhan voiton tähden, vaan hyvästä tahdosta. Ei myös niin-kuin herrat kansansa päälle, vaan olkaat laumalle esikuvaksi. Niin te, ylimmäisen Paimenen ilmestyessä, katoomattoman kunnian kruunun saatte.**

Mutta paimenia on kolmenlaisia, **hyviä** eli oikeita paimenia, **palkkalaisia** ja **susia**. **Hyvät paimenet** ovat hyvän paimenen Kristuk-sen kaltaisia, joka kaitsee laumaansa, käy hei-dän edellensä ja pitää silmällä, mitkä ovat sairaita, mitkä syhelmäisiä tai pyörötautisia. Hän ei pakene suden tullessa, vaan panee vielä henkensäkin alttiiksi lammasten tähden, jom-moiseksi Kristus hyvän paimenen evankeliu-missamme kuvaa. Eihän nimittäin pelkässä oi-keassa saarnaamisessa ole kylläksi, jota palk-kalaisetkin voivat tehdä, vaan lampaita täytyy vartioidakin, etteivät sudet, väärät opettajat,

pääsisi laumaan tunkeutumaan. Paimenien tulee lammastensa puolesta taistella susia vastaan Jumalan sanalla ja antaa siinä kahakassa henkensäkin. Tämmöiset ovat hyviä paimenia, joita harvassa löytyy. He ovat oikeita apostolia ja saarnaajia, jotka ovat vaan Kristuksen suuna ja joiden kautta Kristus saarnaa.

Näin eivät **palkkalaiset** tee; eivät he lampaista välitä, sillä he kiskovat näiltä ainoastaan ajallista palkkaa, tavaraa ja kunniaa ruokkiakseen itseään. Nämä ovat kuitenkin jossakin määrin hyviä, sillä Kristus saarnaa heidänkin kauttansa. Mutta he eivät pysy lammasten apuna, jonka nykyään näette meidän paimenistamme, jotka kumminkin saattavat kaikki mullin mallin. Ennen aikaan lahjoittelivat ruhtinaat piispoille ja papeille suuria tavaroita, vieläpä maa-alueitakin väestöineen, jolloin hurskaat piispat eivät mielellään sellaiseen ammattiin ruvenneetkaan, vaan siitä pakenivat. Mutta nyt on ihan päinvastoin; nyt hyöritään ja pyöritään niiden tavoittelemisessa, ja mitä parempi jokin hiippakunta tai pitäjäs on, sitä enemmän on siihen tunkevia. Näin etsivät kaikki omaansa eikä sitä, mikä Jeesuksen Kristuksen on. Tuleehan tämä hyvästi näkyviin silloin kun sudet laumaan hyökkäävät ja syntyy tappelu; silloin ei ole ketään, joka lampaista avustaisi. Silloin käypi, kuten Kristus tässä sanoo: **Palkollinen, joka ei ole paimen, eikä lampaat ole hänen omansa, koska hän näkee suden tulevan, niin hän jättää lampaat ja pakenee; ja susi raatelee ja haaskaa lampaat. Mutta palkollinen pakenee, sillä hän on palkollinen eikä tottele lampaista.** Voi tätä viheliäistä surkeutta!

Kolmanneksi ovat järjestyksessä **sudet**, jotka myöskin ovat pitävinään huolta lampaista, mutta ei hyvässä tarkoituksessa. Mutta kutka näitä susia ovat? Sen me näemme tähän aikaan. Ne ovat hirmuvaltiaat, sekä hengelli-

set että maalliset, jotka eivät voi kärsiä paimenia eikä palkkalaisia. Paavi ja piispat virkamiehineen ja heidän uskolliset palvelijansa maalliset ruhtinaat – nämä nyt ovat liikkeelle lähteneet ja ottavat vangiksi, kiroovat, sadattelevat, panevat köysiin ja rautoihin, vainoovat, surmaavat ja tappavat kaikkialla sekä paimenet, että palkkalaiset. Nämä ovat nyt suuria ilmi susia, joita vielä hyvin käy tunteminen. Ne eivät liiku viekkaasti liehakoiden, joten siis heitä voidaan hyvästi kavahtaa. Mutta on niitä toisiakin susia, jotka ovat pukeutuneet lammasmaatteisiin. Nämä ovat taasen vääriä opettajia, jotka jumalallisen ja kristillisen opin varjossa syöttävät pelkkää myrkkyä Kristuksen lampaille. Näiden suhteen varoittaa meitä Kristus pitämään silmämme auki, etteivät saisi meitä vietellä koreilla, liehakoitsevilla, hengellisillä puheillaan eikä pettää ja houkutella luokseen kavaluudella. Matt. 7: 15 sanoo hän: **Kavahtakaat teidänne vääristä profeteoista, jotka teidän tykönne lammasten vaatteilla tulevat, mutta sisältä ovat raatelevaiset sudet.**

Samasta asiasta varoittaa Paavali Efeson vanhimpia lähtiessään heidän luotaan; Ap. Tek. 20: 28–31 lausuu hän: **Ottakaat siis itsestänne vaari ja kaikesta laumasta, johon Pyhä Henki on teidän piispaksi pannut kaitsemaan Jumalan seurakuntaa, jonka hän omalla verellensä ansainnut on. Sillä minä teidän minun lähtemiseni jälkeen tulevan teidän sekaanne hirmuiset sudet, jotka ei laumaa säästä; ja itse teistänne nousevat miehet, jotka vääryyttä puhuvat, vetääksensä pois opetuslapsia peräänsä. Sentähden valvokaat, muistaen, etten minä kolmena ajastaikana ole lakannut yöllä ja päivällä teitä kyyneleillä neuvomasta itse-kutakin.** Tämä se on mielestäni sydämellistä varoitusta. Oi, suokoon Jumala, että painai-

simme tämän varoituksen sydämeemme, sillä nyt se olisi meille sangen tarpeellista.

Sudet eivät siis keitän muita ole kuin niitä, jotka evankeliumia sekä ulkonaisesti töillä että sisällisesti väärällä opilla vainoovat ja sortaa mielivät; semmoisia ovat maalliset hirmuvaltiaat ja paavi kaikkine kätyreineen.

Nyt tulee tässä tietää, että meillä on **kahdenlainen esivalta, maallinen**, joka ulkonaisesti miekalla rankaisee ja **hengellinen**, joka tehtävänsä toimittaa sanalla ja saarnalla. Maallinen esivalta on Jumalan asettama, kuten Paavali Room. 13: 1–6 asian riittävästi selittää sievillä ja selvillä sanoilla lausuessaan: **Jokainen olkoon esivallalle, jolla valta on, alamainen, sillä ei esivalta ole muutoin kuin Jumalalta: ne vallat jotka ovat, Jumalalta ne säätyt ovat. Sentähden jokainen kuin itsensä esivaltaa vastaan asettaa, se on Jumalan säätyä vastaan; mutta ne jotka vastaan ovat, saavat tuomion päällensä. Sillä ne jotka vallan päällä ovat, ei ole hyvintekijöille, vaan pahoille pelvoksi. Elles tahdo esivaltaa peljätä, niin tee hyvää ja siinä saat häneltä kiitoksen. Sillä hän on Jumalan palvelija sinun hyväksesi. Vaan jos sinä pahaa teet, niin pelkää: sillä ei hän miekkaa hukkaan kannan; sillä hän on Jumalan palvelija ja kostaja sille rangaistukseksi, joka pahaa tekee. Sentähden tulee alammainen olla, ei ainoasta vihan tähden, vaan myös omantunnon tähden. Sillä sentähden te myös veron maksatte; sillä he ovat Jumalan palvelijat, joitten senkaltaisista tulee lukua pitää.**

Koska nyt vähän on niitä, jotka evankeliumia kuuntelevat, ja koska siis melkein suurin osa pysyy pahoina konna ja roistoina, vieläpä käyttäen evankeliumia lihallisen vapautensa ja uppiniskaisuutensa puollustukseksikin, niin on meille esivalta tarpeen, jota emme kaipaisi, jos kaikki ihmiset olisivat

evankeelisia ja kristityitä. Jumala on näin asettanut ja säätänyt sen vuoksi, että hurskailu olisi rauha. Sen lisäksi on hän asettanut maallisen miekan, että se yhteisen rauhan säilyttäisi, pahoja rankaiseisi ja hurskaita varjeleisi; tämän tähden tulee esivallalle antaa kaikki verot ja kulungit, jolla se tulee toimeen ja hoitaa niin virkaansa.

Hengellisen vallan ovat he luovuttaneet paaville; mutta että hän on sitä käyttänyt väärin, sen näkee nyt, Jumalan kiitos, melkein jokainen. Hän on sitä käyttänyt aivan toiseen tarkoitukseen, joten se hengellisestä vallanpidosta on muuttunut tykkänään maalliseksi esivallaksi; ja mikä vielä pahinta on, niin on hän tehnyt hengellisestä esivallasta hävyttömyytensä peitteen ja saanut näin aikaan, että on päässyt ja sanotaan kaiken maallisen esivallan pääksi. Tämä ei perustu mihinkään Jumalan käskyyn, vaan se on vielä vastoinkin Jumalan sanaa ja Kristuksen käskyä, vaikka hän kyllä sanoo itseään Kristuksen sijaiseksi. Tässä evankeliumissa puhutaan aivan toista hengellisestä esivallasta, jonka nimittäin tulee perustua ainoastaan sanaan, ja sillä nuhdella syntisiä ja saarnata evankeliumia peljästyneille, häntäntyneille omilletunnoille.

Kristus sanoo Matt. 18: 15–17 tästä valasta näin: **Jos sinun veljes rikkoo sinua vastaan, niin mene ja nuhtele häntä kahden kesken yksinänsä; jos hän sinua kuulee, niin sinä olet veljes voittanut. Mutta jos ei hän sinua kuule, niin ota vielä yksi tai kaksi kanssas, että kaikki asia kahden tai kolmen todistajan suussa olis. Mutta ellei hän niitä tahdo kuulla, niin sano seurakunnalle; ellei hän seurakuntaa tottele, niin pidä häntä pakanana ja puplikaanina.** Samasta asiasta myöskin P. Paavali 2 Kor. 13: 10 lausuu näin: **Sentähden minä myös poissa ollssani näitä kirjoitan, ettei minun pitäisi läsnä ollessani kova oleman, sen voiman jälkeen, kuin**

Herrani antoi minulle rakennukseksi ja ei kukistukseksi.

Tästä seuraa, että jos piispat tai heidän virka-apulaisensa aikovat ketään kirotta, niin pitää synnin oleman sitä ennen koko seurakunnan tiedossa. Muussa tapauksessa ei tarvitse heidän kirouksestaan välittää, vaan voidaan kirjeentuojalle osoittaa ovea. Maallisenkin esivallan tulee pitää silmällä, että jos hengellinen hallitus aikoo ulotuttaa valtansa sie-lujen vahingoksi, niin pitää se sillä otettaman vallan pois eikä sallittaman, että piispat tai heidän käskynhaltiansa karkoittavat ketään pois seurakunnasta hänen tahtomattaan ja tietämättään, kun vaan heitä haluttaa. Tätä vastustakoon seurakuntakin yksimielisesti.

Ei Jumala niin erittäin tärkeänä pidä, kuinka maallinen hallitus käyttää valtaansa. Hän pitää silmällä ainoastaan sieluja, joiden kanssa maallisella esivallalla ei ole mitään tekemistä; ainoastaan ruumis ja tavara on sen hallittavaksi luovutettu. Autuuden asiaan ei se mitään vaikuta, hallitseeko joku hyvin tai huonosti. Mutta siinäpä se temppu on, että hengellinen hallitus ryhtyy sanomaan: Tee tuo, niin tulet autuaaksi; tuota älä tee, muutoin olet ijankaikkisesti kirottu. Näinpä se paavi menettelee: milloin ei saa syödä muna, ei lihaa, ei voita, milloin taas on syöminen rasvaa, milloin kalaa, tehdä niin ja näin, uskoa sitä ja tätä; ja ellei sitten niin tee, niin leimauttaa hän pannaan ja lähettää toisen kirouskirjan toisen perästä. Tässä olkoot silmät auki. Mutta jos taas maallinen esivalta sinulle säätäisi: Tuota pitää sinun uskoman, tätä ei; ja jos se on evankeliumia vastaan, niin sinä et saa olla kuuliainen, vaan sano, kuten Ap. Tek. 5: 29 P. Pietari: **Enämpi tulee kuulla Jumalata kuin ihmisiä.** Kuitenkaan et sinä saa mi-hinkään väkivaltaan ryhtyä etkä mitään levotomuutta tai kapinaa nostaa esivaltaa vastaan.

Tämän mukaan on siis hengellisellä esimiehyydellä aivan toinen valta, joka on: Jumalan sanan opettaminen ja Kristuksen evankeliumin saarnaaminen. Kun siis piispat ja heidän apulaisensa Jumalan sanaa esittävät ja evankeliumia saarnaavat, niin tulee teidän heitä kuulla, sillä tässä he käyttävät oikein valtaansa. Mutta elleivät tätä saarnaa, niin älköön heille mitään valtaa myönnettäkö, älköönkä välitettäkö heidän virastaan. Kavahtakaamme siis heitä, kun he lähestyvät anteineen ja täydentekemisillään, jotka ovat heidän hengellisen oikeutensa keksintöä ja ihmissäädöstä, ja kun he eivät saarnaa puhdasta evankeliumia Kristuksesta. Ei mikään muu saarna paranna kuin evankeliumi; jos he siis tulevat luoksemme ilman evankeliumia, niin sanokaamme heille: Rakkaat piispat, te ette ole piispoja vaan maalatuja kuvia, eli kuten P. Paavali Ap. Tek. 23: 3 sanoo, **valkeiksi tehtyjä seiiniä.**

Tätä eivät kuitenkaan voi kärsiä, vaan ryhtyvät sitten Raamatun perustuksella valtaansa todistamaan ja sanovat: Luukk. 10: 16 lausuhan Kristus: **Joka teitä kuulee, se minua kuulee; ja joka teidän katsoo ylö, se katsoo ylö minun.** Kuulkaat siis, hyvät ihmiset, sanovat he, ettekö näe, mitä Kristus meistä sanoo? Vastatkaa te tähän näin: Niinpä niinkin, rakkaat piispat tai rakkaat apulaiset, mutta pankaapas kakkulat nenällemme, tarkastakaa tekstiä oikein ja ottakaa huomioon, mitä vähää ennen 3 värsyssä sanoo opetuslapsillensa: **Katsokaat, minä lähetän teidän niinkuin karitsat sutten keskelle,** ja heti jälkeen päin 9 värsyssä: **Sanokaat heille: Jumalan valtakunta on teitä lähestynyt;** ja Mark. 16: 15, 16 lähettää hän heidät sanoen: **Menkää kaikkeen maailmaan ja saarnatkaat evankeliumia kaikille luoduille. Joka uskoo sen ja kastetaan, se tulee autuaaksi; mutta joka ei usko, se kadotetaan.** Tämmöisistä evankeliumin saarnaajista Herra sanoo: **Joka teitä**

kuullee, se minua kuullee; ja joka teidän katsoo ylöns, se katsoo ylen minun. Minähän, kuullessani Kristuksen lähettilästä, kuulen itse Kristusta, ja ellen taas kuule lähettilästä, en kuule Kristustakaan.

Vielä he sitten siihen lisäävät, että Matt. 16: 19 Kristus sanoo Pietarille: **Mitä sinä maan päällä sidot, pitää oleman sidotun taivaissa; ja mitä sinä päästät maan päällä, sen pitää oleman päästetyn taivaissa.** Ihan niin; mutta tätä valtaa he käyttävät väärin aivan suunnattomasti ja häpeemättömästi. He tulevat ja sitovat, mitä tahtovat, laativat lakeja, raskauttavat omiatuntoja ja tekevät, mitä heille vaan päähän pälkähtää ja mieluista on. Tuleeko siitä sitten toiselle rasitusta ja sietämätöntä kuormaa, siitä he viis välittävät. Ei, rakas piispa ja rakas käskynhaltia, ei tämä lause tarkoita, että omiatuntoja lain määräyksillä raskautettaisiin, vaan että eksyviä ja syntisiä nuhdeltaisiin. Kristus ei ole mitään muuta valtaa myöntänyt, kuin ainoastaan sen, josta ihmiset voivat saada parannusta.

Joka siis tätä valtaa pahasti käyttää, se ei ole Kristuksen vaan perkeleen sanansaattaja, susi, Kristuksen lauman raatelija. Sen käsittävät oikeat lampaat hyvästi. Sen vuoksi sanoo Kristus tässä evankeliumissa:

Minä olen se hyvä paimen, joka tunnen omani ja minä tunnetaan myös omiltani. Kristuksen lampaat eivät tunne mitään muuta paimenta kuin Kristusta. Kutka siis eivät sitä saarnaa, miten Kristus on tunnettava, he saarnaavat väärin ja viettelevät.

Mutta mitä on **Kristuksen tunteminen?** Ei mitään muuta, kuin että tunnette ensiksikin hänen **lahjaksi** ja antimeksi, ja sitten **esimerkiksi**. Sellaiseksi lahjaksi nimittäin, jonka Jumala on antanut sinulle ja sinun omaksesi, niin että lukiessasi tai kuullessasi hänen jostain tekevän tai kärsivän et epäile hänen itsensä, Kristuksen, kaikkine tekoineen tai kär-

simisineen olevan omasi, johon aivan yhtä turvallisesti voit luottaa, kuin olisit itse sen tehnyt, vieläpä kuin olisit itse sama Kristus. Katsos, se vasta on oikeata Kristuksen tunteamista, että hän Jumalan sulasta hyvydestä on meille omaksi annettu kaikkineen, mitä hänellä on, ja että hän meidän puolestamme on täyden tehnyt, autuuden ja ijankaikkisen elämän meille ansainnut, ja että kaikki tämä meille annetaan aivan ilman omaa ansiotamme hänen kauttansa ja tähtensä ainoastaan.

Jos nyt Kristus näin on sinun autuutesi perustus ja päätavara, niin seuraa siitä toiseksi, että otat hänestä myöskin esimerkin, antaudut sinäkin samoin lähimmäistäsi palvelemaan, kuten näet hänen antautuneen sinua palvelemaan. Katsos, tällöin on usko ja rakkaus kuokoistuksessaan, Jumalan käsky on täytetty ja ihminen tulee iloiseksi ja pelkäämättömäksi tekemään ja kärsimään kaikkea. Huomaa siis tarkasti tämä: Kristus elättää lahjana sinun uskosi ja tekee sinun kristityksi, mutta esimerkkinä harjoittaa hän sinua töissä, jotka sinua eivät kristityksi tee vaan joita sinä toimitat, kun jo ennen olet tullut kristityksi.

Mutta paavi on tämän kääntänyt nurin narin ja kääntää sinun sitä ja tuota tekemään. Jos mielit autuaaksi, täytyy sinun rukoilla helmimauhasi jälkeen, paastota, ruveta karteusimunkiksi, juoksennella P. Jaakopin luona, Roomassa, Jerusalemissa, lunastaa aneita, rakentaa kirkkoja, järjestellä messuja ja ottaa tehdäkseen kaikenlaisia muita lukemattomia hulluntöitä, joista Kristus ei ole mitään käskenyt. Ja, mikä kaikkein hirveintä on, kun joku aika on tuollaisia töitä harjoitettu, jotka ovat vastoin Jumalan käskyä ja maailmalle aivan tarpeettomia, niin tulevat vaivannähneet kerskuen esille ja sanovat: Katsoppas, minä olen niin ja niin kauvan joka perjantai paastonnut, olen niin ja niin monta vuotta luostarissa ollut ja toivon nyt, ettei Jumala jätä sitä minulle

palkitsematta, vaan antaa taivaan minulle siitä hyvästä. Tämä se vasta on kauheinta Kristuksen kieltämistä ja Jumalan suuren äärettömän armon hirmuista häpäisemistä, sen armon, jonka hän on meille osoittanut samassa Pojassansa Jeesuksessa Kristuksessa antaessaan hänen meille **pyhitykseksi, vanhurskaudeksi ja lunastukseksi**, kuten P. Paavali 1 Kor. 1: 30 opettaa.

Kristuksen oikea tunteminen on siis tieto siitä, minkä tähden Kristus on tullut ja kuinka meidän tulee häntä hyödyksemme käyttää. Tämmöistä tuntemista toivottaa P. Paavali usein kristityille lähetykskirjoissaan, esimerkiksi Filipp. 3: 8–10, ja varsinkin P. Pietari, joka toisen epistolansa lopussa sanoo näin: Kasvakaat meidän Herramme ja Vapahtajan Jeesuksen Kristuksen armossa ja tuntemisessa, 2 Piet. 3: 18. Tästä tuntemisesta tulee meidän iloita ja riemuja, johon profeetatkin meitä osoittavat ja kehoittavat. Sillä kun tähän tuntemiseen pääsemme, silloin vuoret sulavat, kuten Ps. 97: 5 sanoo, se on: pyhät suurine toimitettuine toimineen. Nämä työt he nyt katsovat ylön ja pitävät ne raiskana, kuten Paavali itsestään sanoo Filipp. 3: 8, ja iloitsevat siitä, että heillä nyt on sankari, johon roh-

keasti voivat uskaltaa. Tämä tunteminen syntyy meissä evankeliumin kautta. – Lopuksi sanoo Kristus evankeliumissamme näin:

Minulla on myös muita lampaista, jotka ei ole tästä lammashuoneesta. Ne pitää minun myös tänne saattaman, ja he saavat kuulla minun ääneni; ja pitää oleman yksi lammashuone ja yksi paimen. Monet katsovat, ettei tämä vielä ole tapahtunut, mutta minä sanon, että se on jo tapahtunut. Juutalaiset ovat ensimmäisiä lampaista, joille Kristus itse on ensin saarnannut, sillä juutalaisten nimi oli siihen aikaan yhtä pyhä kuin kristittyjen nyt. Mutta pakanat olivat vieraita lampaista, ja se tarkoittaa meitä. Nämä on Kristus koonnut yhteen lammashuoneeseen, se on: **yhteen** kristilliseen seurakuntaan, apostoliensa ja saarnaajiensa kautta koko maailmasta, joka virka yhä vieläkin jatkuu eikä ole vielä vaikutustaan lopettanut.

Tähän tahdomme tällä erällä lopettaa ja rukoilla Jumalaa, että hän auttaisi meitä tänä vaarallisena aikana, jolloin me olemme susien keskellä, etteivät ne meitä repisi ja nielisi, vaan että me ijankaikkisesti pysyisimme hänen ja hänen Poikansa, meidän Herramme Jeesuksen Kristuksen tuntemisessa. Amen.